

Aýasofýa hukugy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Aýasofýa hukugy AÝASOFÝA HUKUGY

Aslynda barsy 1957-nji ýylda başlady.

Stambulyň içeri işler müdirligine resmi hat geldi.

Birinji instansiýaly sud (Asliye hukuk mahkemesi) Beşiktaş raýonunda ýaşan Mariam binti Owahimiň haýal etmän tapylmagyny talap edýärdi.

Polisiýanyň ony tapjak bolup gözlemedik ýeri galmady, ahyrynda olar bular ýaly şahsyň tapylmandygyny, onuň ýaşan salgysyny anyklamak mümkinçiliginiň bolmandygyny, hatda ony ýakyndan-daşdan tanaýan adamyň hem ýokdugyny mälim etdi.

Polisiýanyň bu resmi jogabyndan soň birinji instansiýaly sud Mariam binti Owahimi “dereksiz ýiten” hasaplap karar çykardy we onuň eýeçiligindäki gozgalmaýan emläge (gayrimenkul, недвижимость) «ýerine ýetiriji wekil» (“kayyum”, «доверенное лицо») belledi.

Kanuny puryjanyň dolmagyna garaşdylar.

Kanuny puryja dolansoňam, Mariam binti Owahimiň wekile ynanylan Beşiktaşdaky dört gatly binasy döwlet gaznasyna tabşyryldy.

Şol wagt ýagdaý şeýle bolanam bolsa...

Suduň çagyryşy esasynda polisiýa tarapyndan gözlenen we «dereksiz ýiten» hasap edilip, mülki döwletiň hasabyna geçirilen şahs – halk arasynda aýdylyşyça – Merýem enedi!

Owahim – hristianlaryň ynanjynda Allanyň atlaryndan biri. Bu ýerde Owahimiň gyzy Merýem göz önüne tutulýardy, ýagny döwletiň hasabyna geçirilen hususy mülküniň eýesi Isa pygamberiň ejesidi!

Çünki...

Osmanly döwründe buthanalara gelýän pullaryň agramly bölegini edilýän haýyr-sahawatlar düzýärdi.

Heniz bank ulgamy bolmandygy üçin üýşýän sadaka pullar toplanman, gymmatyny ýitirmezligi üçin gozgalmaýan emläk satyn

alynýardy.

1913-nji ýylda döwlet hususy eýeçilik (тапу, титул на право собственности) düzgünine geçdi.

Buthanalara emläk beýannamasy ugradyldy.

Buthanalar “mülke bolan eýeçilik hukugyny” Hezreti Isanyň, Merýem enäniň, Jebraýyl aleýhyssalamyň adyna ýazdylar.

Gozgalmaýan emläkler şol atlaryň hasabyna resmileşdirildi, döwlet hasabyna bu atlar bilen resmi hasaba alyndy.

Birdenem...

Osmanly ýykylady... Respublika yglan edildi.

Buthanalaryň ustawlaýyn tarapy diaspora fondlaryna öwrüldi.

1936-njy ýylda döwlet diaspora fondlaryna beýannama ugratdy, olaryň eýeçilik edýän gozgalmaýan emläkleriň sanawyny bermek talap edildi.

Diaspora fondlary sanawy berdi, şeýlelikde Hezreti Isanyň, Merýem enäniň, Jebraýyl aleýhyssalamyň adyna resmileşdirilen buthana mülkleriň eýeçiligi Türkiýe respublikasynyň ygtyýarlygyna geçdi.

1955-nji ýylda 6-7-nji sentýabr wakalary orta çykdy.

Musulman däl diasporalaryň (etniki toparlaryň) üstüne odunly-taýakly hüjüm etdiler, it ýenjen ýaly ýençdiler.

Bu wandallykdan soň gezek olaryň başyboş galan mal-mülklerine çökmäge gelipdi.

6-7-nji sentýabrdan iki ýyl geçenden soňra...

Milli emläk müdirligi sudlara ýüz tutmaga başlady.

Gozgalmaýan emläklere bolan eýeçilik hasabynda «mülk eýesi» hökmünde ady geçýän Hezreti Isanyň, Merýem enäniň, Jebraýyl aleýhyssalamyň garşysyna derňew işleri gozgaldy.

Buthanalaryň bu gowgalardan – açylan derňew işlerinden habary-da bolmady.

Polisiýa tarapyndan suduň ýörite haty esasynda gözlenen Hezreti Isa, Merýem ene, Jebraýyl aleýhyssalam «dereksiz ýiten» diýip, yglan edildi. Ýagdan gyl sogran ýaly edäge-de, olaryň mülkleri ellerinden alyndy.

Buthanalar mundan habarly bolanlarynda, eýýäm boljak iş bolupdy, munuňam üstesine 6-7-nji sentýabrda başlaryndan geçiren eýmenç wakalary sebäpli girmäge deşik tapanokdylar,

şonuň üçin garşylyklaýyn arza berip sudlaşmaga bogunlary ysmady.

Beşiktaş, Şişli, Fatih, Beýogly, Kadyköý, Saryýer... Gymmaty milliardlarça dollara barabar 11 müň 500 gozgalmaýan emlägi hut şol usul bilen döwletiň hasabyna geçirdiler.

Diňe Stambulda däl...

Izmir, Hataý, Çanakkale ýaly ýerlerde-de döwletiň hasabyna geçirilen gozgalmaýan emläkler bardy.

1974-nji ýylyň Kipr operasiýasyndan soň, 1980-nji ýylda 12-nji sentýabr agdarlyşygynfan soň şol öňki usul arkaly ýüzlerçe mülk döwletiň hasabyna geçirildi.

We AKP häkimiýete geldi.

Ýewropa bileleşigi (ÝB) howuny basdy.

Bular boýun egdi.

2008-nji ýylda ÝB-ne utgaşyklary ädimler ädilip, Fondlar kanuny çykaryldy.

Bu kanun arkaly diaspora fondlarynyň 1936-njy ýyldan soň edinen we ellerinden alynan gozgalmaýan emläkleriniň özlerine gaýdyp berilmeginiň ýoly açyldy.

Diaspora fondlary yzly-yzyna mülklerini gaýdyp almaklyk üçin sudlara arza berip başlady.

Emma...

1936-njy ýyldan öň, ýagny 1913-nji ýylda şahslaryň adyna resmileşdirilen mülkleri gaýdyp bermek üçin, hut şol şahslaryň özleri ýa-da gönüden-göni ýüz tutmalydy.

Ýagny...

Hezreti Isanyň adyna resmileşdirilen gozgalmaýan emläge almak üçin ýa-ha Isa pygamberi suda getirmeli, ýa-da onuň nesillerinden birini tapyp, suda getirmelidi!

Kanundaky şujagaz söz öwrüminiň üstünden osmanly hukugynyň şertleri respublikan hukugynt baglanyşdyryp bilmez diýilýärdi, buthanalaryň 1913-nji ýylda döwletiň öz eli bilen adyna geçiren mülkleri ýok hasabyndady.

Şindi?

Aýasofya gozgalmaýan emläk hasaba alnyşynda metjit görnüşlidi.

Bu gozgalmaýan emläk edil buthanalaryň mülkleri ýaly 1936-njy ýylda resmi hasaba alnypdy.

Fatih Soltan Mämmet hanyň fondunyň hasabyna resmileşdirildi.
Bu fond respublika döwründen öňki osmanly döwrüne degişli
fonddy.

Osmanly döwletiniň ýörite hukuk hökümlerine görä
fondlaşdyrylypdy.

Şonuň üçin osmanly fond hukugyna laýyklykda seljermek gerekdi.
Hukuk şol zerurlyk sebäpli, egildi, büküldi...

Respublikanyň muzeý karary güýçsüz hasaplandy.

Osmanlynyň fond karary güýje girizdiler...

Respublikan hukugyň deregne osmanly hukugyny hereket edýän
kanun hasapladylar.

Osmanly hukugy Döwlet soweti (Danıştay) tarapyndan ýuridiki
taýdan güýje girizildi.

Şeýlelikde...

Aýasofýa metjit boldy diýip begenýän ildeşlerimiz osmanly
döwründe Hezreti Isanyň, Merýem enäniň adyna resmileşdirilen
buthana mülkleri üçin milliardlarça dollar öwez tölegi tölemäge
hukuk taýdan razy boldugy boldy!

Diaspora fondlary Döwlet sowetiniň Aýasofýa kararyny suda
bererler, ellerinden alynan mülkleri berişleri ýalam yzyna
alarlar.

Mundan beýläk garşylyk berjegem bolup göräýiň, Ýewropanyň adam
hukuklary suduna giderler, üstüňize çöwjeýişlerini görüň indi.
Barçaňyzy gutlaýaryn, Aýasofýada namaz okamagyňyzy arzuw
edýärim.

Ýylmaz ÖZDIL.

«SÖZCÜ» gazetini, 15.07.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW,
Stambul uniwersitetiniň talyby. Publisistika